

Bruselj, 27. februar 2026
(OR. en)

6851/26

RECH 86
RELEX 296

SPREMNI DOPIS

Pošiljatelj:	za generalno sekretarko Evropske komisije: direktorica Martine DEPREZ
Datum prejema:	27. februar 2026
Prejemnik:	Thérèse BLANCHET, generalna sekretarka Sveta Evropske unije
Št. dok. Kom.:	COM(2026) 96 final
Zadeva:	POROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU Drugo dvoletno poročilo o izvajanju globalnega pristopa k raziskavam in inovacijam za obdobje 2023–2025

Delegacije prejmejo priloženi dokument COM(2026) 96 final.

Priloga: COM(2026) 96 final

Bruselj, 27.2.2026
COM(2026) 96 final

POROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU

Drugo dvoletno poročilo o izvajanju globalnega pristopa k raziskavam in inovacijam za obdobje 2023–2025

1. UVOD

Sporočilo o globalnem pristopu k raziskavam in inovacijam¹ je bilo sprejeto maja 2021, v času, ko je bil svet precej drugačen kot danes. Kljub temu njegovi splošni cilji in načela ostajajo veljavni, kot so zaščita in spodbujanje temeljnih vrednot na področju raziskav in inovacij, prizadevanje za enake konkurenčne pogoje in vzajemnost v mednarodnem sodelovanju na področju raziskav in inovacij, skupno reševanje svetovnih izzivov, kot so podnebne spremembe, izguba biotske raznovrstnosti in svetovne zdravstvene krize, ter sprejetje diferenciranega in prilagojenega pristopa k sodelovanju s tretjimi državami in regijami.

Z mednarodnim sodelovanjem na področju raziskav in inovacij se povečujeta odličnost in konkurenčnost, omogoča dostop do mednarodnega strokovnega znanja prek mobilnosti in sodelovanja, razvijajo rešitve za svetovne izzive ter spodbujajo skupni znanstveni in tehnični standardi, s čimer se zmanjšujejo trgovinske ovire in povečuje dostop do potencialnih trgov. Poleg tega se z njim ustvarja politični in diplomatski kapital ter prispeva h geopolitičnim ciljem EU. Spodbujanje sodelovanja je določeno v členu 180(b) Pogodbe o delovanju Evropske unije.

EU mora biti odločnejša pri uveljavljanju svojih strateških interesov v obdobju geostrateških rivalstev, hkrati pa krepiti sodelovanje s podobno mislečimi partnerji². Pri izvajanju globalnega pristopa je zato treba upoštevati tako nove geopolitične razmere kot tudi prelomne dosežke na področju znanosti in tehnologije. Prvo dvoletno poročilo o izvajanju, sprejeto leta 2023, se je odzvalo na te razmere, pri čemer je bila na primer poudarjena podpora EU Ukrajini po začetku obsežne nezakonite ruske invazije.

EU je v zadnjih dveh letih sprejela odločne ukrepe za odziv na te izzive s sprejetjem ključnih pobud, katerih cilj je zagotoviti, da EU ostane na čelu inovacij ter da njen sistem raziskav in inovacij ostane odprt in varen³. EU je in bo še naprej varuhinja multilateralizma, na pravih temelječega mednarodnega reda in z dokazi podprtega oblikovanja politik, kar je v današnjem svetu ključno za obrambo temeljnih načel demokracije, vključno z odpornejšimi in močnejšimi demokratičnimi družbami. Ker so načela in vrednote, za katere se zavzema EU, po vsem svetu vse bolj ogroženi, se mora EU bolj kot kdaj koli prej zavzemati za akademsko svobodo in svobodo znanstvenega raziskovanja ter za raznolikost, pravičnost in vključevanje. To vključuje spodbujanje enakosti in nediskriminacije žensk ter drugih skupin z večjim tveganjem diskriminacije ter zagotavljanje njihovega polnega in učinkovitega

¹ COM (2021) 252 final.

² https://commission.europa.eu/document/download/833e082a-0c39-4bc6-a119-e0760ebc7360_en?filename=mission-letter-zaharieva.pdf.

³ Primeri vključujejo strategijo za gospodarsko varnost (JOIN(2023) 20 final), priporočilo Sveta o povečanju varnosti raziskav (C/2024/3510), skupno sporočilo Krepitev gospodarske varnosti EU (JOIN(2025) 977 final), kompas za konkurenčnost (COM(2025) 30 final), strategijo za zagonska podjetja in podjetja v razširitveni fazi (SWD(2025) 138 final), evropsko strategijo za raziskovalno in tehnološko infrastrukturo (COM(2025) 497 final/2), evropsko strategijo za umetno inteligenco v znanosti (COM(2025) 724 final), dogovor o čisti industriji (COM(2025) 85 final) in pobudo Izberi Evropo (https://commission.europa.eu/topics/research-and-innovation/choose-europe_en).

sodelovanja v sistemih raziskav in inovacij. Te vrednote niso le moralna dolžnost, temveč so med največjimi prednostmi EU v svetovni tekmi za talente.

To poročilo vsebuje pregled dela Komisije pri izvajanju globalnega pristopa k raziskavam in inovacijam ter s tem povezanih sklepov Sveta⁴ od objave prvega dvoletnega poročila o izvajanju v letu 2023⁵. Namen poročila je prikazati, kako se EU odziva na nove izzive in zahteve na področju raziskav in inovacij v vse bolj konkurenčnem in nestanovitnem mednarodnem okolju ter tako brani svoje strateške interese.

2. PONOVA POTRDIČEV ZAVEZANOSTI EU MEDNARODNI ODPRTOSTI IN TEMELJNIM VREDNOTAM NA PODROČJU RAZISKAV IN INOVACIJ

EU je skupaj s partnerji po vsem svetu izvedla večstranski dialog o načelih in vrednotah za mednarodno sodelovanje na področju raziskav in inovacij, kar je privedlo do potrditve bruseljske izjave na mednarodni ministrski konferenci februarja 2024. Komisija je predlagala začetek naslednje faze dialoga z razširitvijo njegovega geografskega dosega in tematske širine. Komisija je tudi začela razvijati evropski okvir za znanstveno diplomacijo, pri čemer je predložila poročilo s strokovnimi priporočili, ki so jih skupaj pripravili znanstveniki in diplomati. S pridružitvijo Nove Zelandije, Kanade, Združenega kraljestva, Republike Koreje, Švice in Egipta programu Obzorje Evropa je EU še naprej uspešno vzpostavljala močne povezave na področju raziskav in inovacij s ključnimi partnerji v tujini.

2.1 Načela in vrednote mednarodnega sodelovanja na področju raziskav in inovacij

Po začetku večstranskega dialoga o načelih in vrednotah za mednarodno sodelovanje na področju raziskav in inovacij julija 2022 je Komisija s svojimi svetovnimi partnerji razpravljala o vprašanih, povezanih z raziskovalno odličnostjo, valorizacijo znanja, varnostjo raziskav in pravičnimi partnerstvi na področju raziskav in inovacij z državami z nizkimi in srednjimi dohodki. Vrhunec tega je bila mednarodna ministrska konferenca, ki je potekala februarja 2024 med belgijskim predsedovanjem Svetu EU in na kateri je bila potrjena ministrska izjava o načelih in vrednotah za mednarodno sodelovanje na področju raziskav in inovacij, znana kot bruseljska izjava⁶.

Na podlagi zahteve iz sklepov Sveta o globalnem pristopu k raziskavam in inovacijam glede oblikovanja programa za evropsko znanstveno diplomacijo⁷ in poznejše razprave v okviru Sveta za konkurenčnost julija 2023 je Komisija zadolžila skupino znanstvenikov in

⁴ 12301/21 RECH 425.

⁵ Na primer, *Much more than a market* (Veliko več kot trg) (Lettovo poročilo), *The Future of European Competitiveness* (Prihodnost evropske konkurenčnosti) (Draghijev poročilo), *Safer Together – Strengthening Europe’s Civilian and Military Preparedness and Readiness* (Varnejši skupaj – Krepitev civilne in vojaške pripravljenosti Evrope) (Niinistöjevo poročilo), *Align, Act, Accelerate* (Uskladimo, ukrepajmo, pospešimo) (Heitorovo poročilo).

⁶ Glej https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/94d6bb42-1fe7-478c-b6b4-d0be4dfb0204_en?filename=brussels-ministerial-statement-2024-02.pdf. Republika Turčija je potrdila ministrsko izjavo brez Priloge.

⁷ 12301/21 RECH 425.

diplomatov, da pripravi posebna priporočila za prihodnji evropski okvir za znanstveno diplomacijo⁸. Priporočila, ki jih je pripravilo 130 strokovnjakov za znanstveno diplomacijo in v katerih so predlagani strateški, operativni in omogočitveni instrumenti, potrebni za podporo vodilni vlogi Evrope na področju znanstvene diplomacije, so bila februarja 2025 objavljena v strokovnem poročilu⁹. Pomemben mejnik v tem procesu je bila prva evropska konferenca o znanstveni diplomaciji decembra 2023, ki je evropski skupnosti na področju znanstvene diplomacije omogočila razmislek o strateškem pristopu¹⁰.

Komisija je podprla ciljno usmerjene delavnice in razprave, vključno s tistimi o znanstveni diplomaciji v Sredozemlju in čezmejnem upravljanju voda reke Nil, da bi prikazala vrednost znanstvene diplomacije v praksi. Oktobra 2025 je bil organiziran prvi dialog med AU in EU o znanstveni diplomaciji, ki je privedel do priznanja znanstvene diplomacije kot nove smeri v političnem dialogu na visoki ravni o znanosti, tehnologiji in inovacijah med Afriško unijo in Evropsko unijo. Poleg tega je Komisija podprla Zaveznitvo EU za znanstveno diplomacijo¹¹, ki združuje vodilne institucije s tega področja.

Aprila 2024 se je EU pridružila ministrski deklaraciji Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) o preobrazbenih politikah na področju znanosti, tehnologije in inovacij za trajnostno in vključujočo prihodnost, s čimer je okrepila skupna načela in vrednote mednarodnega sodelovanja na področju raziskav in inovacij, vključno z vzajemnostjo, preglednostjo, odgovornostjo in obojestranskimi koristmi¹². EU sopredseduje delovni skupini G7 za odprto znanost, ki prispeva k mednarodnemu usklajevanju in sodelovanju pri razvoju in izvajanju politike odprte znanosti. EU in njene države članice so tudi zagotovile podporo ogroženim raziskovalcem, zlasti prek projekta SAFE¹³.

V skladu z resolucijo Evropskega parlamenta z dne 17. januarja 2024 je Komisija začela namensko študijo, ki je bila objavljena oktobra 2025¹⁴, da bi zagotovila dokazno podlago za zakonodajni predlog o spodbujanju in zaščiti svobode znanstvenega raziskovanja v EU. Komisija je na mednarodni ravni promovirala evropski kodeks ravnanja za raziskovalno integriteto¹⁵ in svetovni kodeks ravnanja za pravična raziskovalna partnerstva¹⁶, še naprej dvakrat letno organizirala forum nacionalnih svetov za etiko ter dejavno sodelovala v pobudi „Volunteers in Research and Ethics“ (Prostovoljci v raziskavah in etiki) (VolREthics)¹⁷. Izvajanje merila za upravičenost iz načrta za enakost spolov v programu Obzorje Evropa¹⁸ je

⁸ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/launch-eu-science-diplomacy-working-groups-results-call-expressions-interest-published-2023-12-06_en.

⁹ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/0841de12-0dd2-4459-b59c-050943c04acd_en.

¹⁰ <https://eu-science-diplomacy.service-facility.eu/>.

¹¹ <https://www.science-diplomacy.eu/>.

¹² <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0501>.

¹³ <https://saferesearchers.eu/>.

¹⁴ <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/0ad627da-a7ed-11f0-a7c5-01aa75ed71a1/language-sl>.

¹⁵ <https://allea.org/code-of-conduct/>.

¹⁶ <https://www.globalcodeofconduct.org/>.

¹⁷ <https://www.inserm.fr/en/ethics/volrethics/>.

¹⁸ Izvaja se od razpisov za zbiranje predlogov z roki od leta 2022 dalje.

bilo ključni korak pri spodbujanju enakosti spolov na področju raziskav in inovacij, tudi na mednarodni ravni.

2.2. Mednarodna razsežnost programa Obzorje Evropa

Sodelovanje v okvirnem programu s pridružitvijo je najtesnejša oblika sodelovanja na področju raziskav in inovacij s tretjimi državami. Julija 2023 je Nova Zelandija postala prva država zunaj neposredne bližine EU, ki se je pridružila programu Obzorje Evropa, leta 2024 sta ji sledila Združeno kraljestvo in Kanada, leta 2025 pa so se pridružili še Republika Koreja, Švica in Egipt. Zaključila so se pogajanja o pridružitvi z Japonsko, z Avstralijo pa so stekli pripravljalni pogovori.

Steber I programa Obzorje Evropa izstopa po svoji mednarodni razsežnosti, saj 8,7 % sodelujočih prihaja iz nepridruženih tretjih držav, sledijo pa mu steber II (5,5 %), steber III (2,5 %) ter ukrepi za širitev sodelovanja in krepitev evropskega raziskovalnega prostora (WIDERA) (2,4 %). Pridružene države gostijo 11,8 % sodelujočih v stebru I, 9,7 % sodelujočih v stebru II, 7,8 % sodelujočih v stebru III in 14,8 % sodelujočih v ukrepih WIDERA¹⁹.

Ukrepi Marie Skłodowske-Curie (MSCA), največja mednarodna komponenta programa Obzorje Evropa, so bistveni za vzpostavitev mednarodnih partnerstev na področju raziskav in inovacij. Med raziskovalci, izbranimi v okviru štipendij ukrepov MSCA, jih je bilo 46 % iz držav zunaj EU, in sicer 37 % iz nepridruženih tretjih držav ter 9 % iz pridruženih držav. Ukrepi MSCA predstavljajo približno 50 % celotnega sodelovanja organizacij iz nepridruženih tretjih držav v programu Obzorje Evropa. V številnih državah več kot 50 % njihovega celotnega sodelovanja v projektih programa Obzorje Evropa poteka prek ukrepov MSCA. Maja 2025 se je začel izvajati nov usklajevalni in podporni ukrep za okrepitev mednarodnega sodelovanja in udeležbe v ukrepih MSCA na svetovni ravni²⁰.

Da bi se izkoristila vloga raziskovalnih infrastruktur kot vozlišč mednarodnega sodelovanja na področju raziskav in inovacij, EU še naprej financira nadnacionalni dostop do raziskovalnih infrastruktur, vključno s tistimi, ki jih upravlja Skupno raziskovalno središče Komisije²¹, tudi za uporabnike iz nepridruženih tretjih držav. EU spodbuja tudi mednarodni dostop v skupini visokih uradnikov G7 za globalne raziskovalne infrastrukture²². Komisija je leta 2024 potrdila izjavo iz Brisbana²³ in spodbudila vse deležnike raziskovalnih infrastruktur, naj okrepijo sodelovanje v mednarodnih raziskovalnih infrastrukturah za reševanje svetovnih izzivov. Komisija je septembra 2025 sprejela evropsko strategijo za raziskovalno in tehnološko infrastrukturo, ki vključuje ukrepe za krepitev njene mednarodne razsežnosti.

¹⁹ Podatki glede na preglednico programa Obzorje Evropa z dne 2. julija 2025.

²⁰ MSCA Global Cooperation: Policy Enhancement and Strategic Promotion (Svetovno sodelovanje pri ukrepih MSCA: krepitev politike in strateška promocija) (<https://msca-glopol.eu/>).

²¹ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/tools-and-laboratories/open-access-jrc-research-infrastructures_en.

²² <https://www.gsogri.org/>.

²³ <https://icri2024.au/about-icri/brisbane-statement/>.

3. PONOVO URAVNOTEŽENJE GLOBALNEGA PRISTOPA EU K RAZISKAVAM IN INOVACIJAM: ZA ENAKE KONKURENČNE POGOJE IN VZAJEMNOST

Da bi mednarodno sodelovanje na področju raziskav in inovacij ostalo odprto in varno, je EU leta 2024 sprejela priporočilo Sveta o povečanju varnosti raziskav, da bi zagotovila enake konkurenčne pogoje v evropskem raziskovalnem prostoru. EU je sprejela odločne ukrepe za povečanje odpornosti proti tujemu vmešavanju in prisili z ocenjevanjem kritičnih tehnologij, spodbujanjem naložb v raziskave in inovacije na teh področjih, omejevanjem dostopa do Obzorja Evropa, kadar je to nujno potrebno, in vzpostavitvijo novih strateških partnerstev.

Raziskovalci so pri mednarodnem sodelovanju vse bolj izpostavljeni varnostnim tveganjem, pri čemer se evropske raziskave in inovacije srečujejo s tujim vmešavanjem in manipuliranjem z informacijami ter možnostjo zlorabe na načine, ki lahko vplivajo na varnost EU ali kršijo vrednote in temeljne pravice EU. S priporočilom Sveta o povečanju varnosti raziskav²⁴, ki je bilo sprejeto maja 2024, ima EU zdaj trdno podlago za obravnavanje varnostnih tveganj, povezanih z mednarodnim sodelovanjem na področju raziskav in inovacij. S tem priporočilom, ki ne zajema le Komisije in držav članic, temveč tudi javne financerje raziskav in univerze, je EU prvič razvila skupno opredelitev tveganj za varnost raziskav ter skupni pristop k ocenjevanju tveganj na področju raziskav. Komisija je oktobra 2025 organizirala prvo vodilno evropsko konferenco o varnosti raziskav, da bi olajšala izmenjavo dobrih praks.

Delo na področju varnosti raziskav je del širših prizadevanj za izboljšanje gospodarske varnosti EU²⁵. Varnost raziskav bi morala zlasti prispevati k preprečevanju uhajanja tehnologije, torej neželenega prenosa ključnega znanja in tehnologije z mednarodnim akademskim sodelovanjem, hkrati pa ohraniti pristop EU k akademski svobodi in svobodi znanstvenega raziskovanja.

Ključni del teh prizadevanj vključuje oceno tveganj, povezanih z določenimi omogočitvenimi ali kritičnimi tehnologijami, kot so umetna inteligenca (UI), biotehnologija, napredni polprevodniki in kvantne tehnologije, pri čemer sodelujejo države članice in drugi deležniki. Čeprav te ocene kritičnih tehnologij presegajo politiko na področju raziskav in inovacij, naj bi rezultati tega dela tudi oblikovali mednarodno sodelovanje na področju raziskav in inovacij v prihodnjih letih. Komisija sodeluje s podobno mislečimi državami pri vprašanjih v zvezi z gospodarsko varnostjo, spodbuja lastne zmogljivosti EU za kritične tehnologije in vzpostavlja različne zaščitne ukrepe za zaščito EU pred njihovo morebitno zlorabo.

Komisija je januarja 2024 objavila Belo knjigo o možnostih za krepitev podpore za raziskave in razvoj tehnologij s potencialom za dvojno rabo²⁶. Od takrat je več strateških dokumentov dodatno prispevalo k razmisleku o raziskavah in razvoju z dvojno rabo, ob upoštevanju

²⁴ C/2024/3510.

²⁵ Glej JOIN(2023) 20 final in JOIN(2025) 977 final.

²⁶ COM(2024) 27 final.

tveganj mednarodnega sodelovanja na področju raziskav in inovacij, odvisno od raziskovalne utemeljitve in potenciala za dvojno rabo²⁷.

Komisija je sprejela tudi nadaljnje ukrepe za zagotovitev varnosti raziskav v okviru programa Obzorje Evropa, tako da je sodelovanje izjemoma omejila na subjekte iz držav članic in nekaterih tretjih držav na področjih kvantnih tehnologij, tehnologij UI za komunikacijska omrežja, baterij, vesolja in kritičnih surovin²⁸. V delovnem programu Obzorje Evropa za obdobje 2023–2024 se je člen 22(5) uredbe o programu Obzorje Evropa uporabljal za 33 tem²⁹, medtem ko se je v delovnem programu za leto 2025 uporabljal za skupno 37 tem. Nadaljnji uvedeni ukrepi so na primer dodatne obveznosti glede izkoriščanja rezultatov raziskav in pravica Komisije do ugovora glede prenosa intelektualne lastnine v države zunaj EU, ki niso pridružene programu³⁰.

Komisija se je prav tako odločila omejiti dostop do raziskav blizu trga za nepridružene tretje države, kadar se je štelo, da okvirni pogoji, ki zagotavljajo enake konkurenčne pogoje pri sodelovanju na področju raziskav in inovacij, niso bili vzpostavljeni³¹. Subjekti, ocenjeni kot dobavitelji opreme za komunikacijska omrežja z visokim tveganjem, ne sodelujejo pri ukrepih, povezanih z razvojem tehnologij komunikacijskih omrežij, v skladu s sporočilom Komisije o izvajanju nabora orodij za kibernetško varnost omrežij 5G iz junija 2023³².

4. ZDRUŽEVANJE GLOBALNIH PRIZADEVANJ ZA SKUPNO SPOPADANJE Z GLOBALNIMI IZZIVI

V zvezi z zelenim prehodom je Komisija podprla razvoj mednarodne platforme za trajnostnost oceanov (IPOS), še naprej podpirala Vseatlantsko zavezništvo za raziskovanje oceanov in inovacije (AAORIA) ter sprejela nov skupni načrt z Medvladno oceanografsko komisijo Unesca. Sodelovala je pri vodenju misije za čisti vodik in misije za urbane prehode v okviru Misije: inovativnost ter podpirala platforme o znanju za zeleno rast, hkrati pa še naprej sodelovala na mednarodni ravni, tudi v okviru pobude skupine G20 na področju biogospodarstva.

Na področju digitalnega prehoda je Komisija okrepila digitalna partnerstva s svetovnimi partnerji na področjih, kot so umetna inteligenca, kvantno računalništvo in povezljivost.

²⁷ Glej https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/new-publications-dual-use-provide-strategic-input-future-eu-ri-policies-2025-06-25_en.

²⁸ Člen 22(5) uredbe o programu Obzorje Evropa omogoča omejitve sodelovanja na pravne subjekte s sedežem v državah članicah ali določenih pridruženih ali drugih tretjih državah, kot so opredeljene v delovnem programu, da se zaščitijo strateška sredstva, interesi, avtonomija ali varnost EU. Omejitve se lahko uporabljajo tudi za subjekte s sedežem v upravičenih državah, ki so pod neposrednim ali posrednim nadzorom neupravičene države ali subjekta s sedežem v neupravičeni državi.

²⁹ Vključno s spremembami, odobrenimi leta 2024. Poleg tega je Skupno podjetje za evropsko visokozmogljivostno računalništvo (EuroHPC) člen 22(5) uporabilo pri enem ukrepu v svojem delovnem programu za leto 2023.

³⁰ Člena 39 in 40 uredbe o programu Obzorje Evropa.

³¹ Kadar je ustrezno in utemeljeno, člen 22(6) uredbe o programu Obzorje Evropa omogoča vključitev dodatnih meril za upravičenost, da se upoštevajo zahteve posebnih politik ali vrsta in cilji zadevnega ukrepa.

³² C(2023) 4049 final.

Podpirala je tudi dejavnosti na področju svetovnega zdravja, med drugim prek tretjega programa partnerstva evropskih držav in držav v razvoju na področju kliničnega preskušanja (svetovno zdravje EDCTP3). Nazadnje, Komisija spodbuja inovacijske dejavnosti na mednarodni ravni prek Evropskega sveta za inovacije (EIC) in Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo (EIT) ter z valorizacijo znanja.

4.1. Usmerjanje globalnih prizadevanj k pravičnemu zelenemu prehodu

Naložbe v raziskave in inovacije prek programa Obzorje Evropa prispevajo k izvajanju Pariškega sporazuma, Kunminško-montrealskega svetovnega okvira za biotsko raznovrstnost in drugih mednarodnih sporazumov. Te naložbe so med drugim omogočile oblikovanje programov in prispevale k delu številnih organizacij na stičišču znanosti in politike³³. Pomembnost sodelovanja EU je treba obravnavati tudi z vidika temeljnih sprememb v pristopu Združenih držav Amerike (ZDA) glede podnebnih sprememb, okoljskih vprašanj in vloge znanosti pri oblikovanju politik.

V skupnem sporočilu o agendi EU za mednarodno upravljanje oceanov³⁴ je poudarjena potreba po pridobivanju obsežnega znanja o oceanih za podporo trajnostnemu upravljanju. V študiji izvedljivosti iz leta 2023 je bilo ugotovljeno, da je znanje razdrobljeno in pogosto neustrezno za odločanje v izrednih razmerah³⁵. Komisija v odziv na to spremlja prizadevanja za vzpostavitev mednarodne platforme za trajnostnost oceanov (IPOS) kot novega spodbujevalnega mehanizma za obveščanje javnih in zasebnih odločevalcev o trajnostni rabi in varstvu oceanov.

Komisija je vodila izvajanje izjave Vseatlantskega zavezništva za raziskovanje oceanov in inovacije (AAORIA) iz leta 2022 za podporo sodelovanju na področju raziskovanja oceanov v Atlantiku. Zavezništvu AAORIA se je pridružilo pet novih partnerjev (Združeno kraljestvo, Norveška, Islandija, Senegal in Gana), njegovo delo pa se osredotoča na povečanje odpornosti obalnih skupnosti, usklajevanje opazovanja oceanov in izboljšanje modeliranja.

Komisija je na konferenci ZN o oceanih leta 2025 napovedala pobudo za opazovanje oceanov, pri čemer je poudarila pomen globalnega sistema za opazovanje oceanov in zavezanost Komisije. Evropska komisija in Medvladna oceanografska komisija Unesca (IOC-UNESCO) sta sprejeli skupni načrt za okrepitev sodelovanja v okviru pobude ZN za desetletje oceanskih znanosti za trajnostni razvoj (2021–2030), s čimer sta uskladili prizadevanja EU in Unesca³⁶.

³³ Vključno s Skupino za opazovanje Zemlje (GEO), Medvladnim panelom za podnebne spremembe (IPCC), Medvladno platformo za znanstveno politiko o biotski raznovrstnosti in ekosistemskih storitvah (IPBES), Mednarodnim forumom za vire (IRP) in drugimi pobudami, kot je globalno partnerstvo za tla.

³⁴ JOIN(2022) 28 final.

³⁵ Evropska komisija: Generalni direktorat za pomorske zadeve in ribištvo, *Seascope assessment – Feasibility study for the establishment of an Intergovernmental Panel for Ocean Sustainability (IPOS)* (Ocena morske krajine – Študija izvedljivosti za ustanovitev medvladnega panela za trajnostnost oceanov (IPOS)), Urad za publikacije Evropske unije, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2771/903406>.

³⁶ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/2e5f29fb-cb0c-4d0d-8840-97ce0ee9730c_en?filename=ec_rtd_roadmap-cooperation-un-decade-ocean-science.pdf.

Evropska komisija je leta 2023 skupaj s Komisijo Afriške unije ustanovila strateško skupino Afrika-Evropa za upravljanje oceanov, ki jo s financiranjem EU vodi Fundacija Afrika-Evropa, z namenom spodbujanja znanstvenega sodelovanja med celinama na področju zadev, povezanih z oceani.

Evropska komisija je v okviru pobude Misija: inovativnost 2.0³⁷ spodbujala pospešitev prehoda na čisto energijo v skladu z evropskim zelenim dogovorom. S sodelovanjem pri vodenju misije za čisti vodik³⁸ Komisija spodbuja mednarodno sodelovanje na področju raziskav in inovacij za podporo rasti globalne vrednostne verige čistega vodika. Misija je od leta 2024 opredelila 101 projekt vodikovih dolin v EU in po svetu³⁹ v 38 državah, s ciljem olajšanja vzpostavitve obsežnih integriranih vodikovih dolin do leta 2030.

V okviru misije za urbane prehode⁴⁰ in na podlagi evropske misije za podnebno nevtralna in pametna mesta Komisija skupaj s skupino ambicioznih mest po vsem svetu vodi delo za okrepitev njihovih neto ničelnih vizij in pospešitev izvajanja. Od leta 2023 se je ta skupina razširila na 117 mest v 47 državah, podpora pa se zagotavlja v okviru programa City2City, ki se je začel izvajati novembra 2025.

V skladu s strategijo Global Gateway⁴¹ je EU partnerskim državam pomagala pri dostopu do okoljskih podatkov s pobudami, namenjenimi krepitvi stičišča znanosti in politike, vključno s programom za upravljanje biotske raznovrstnosti in zaščitene območij (BIOPAMA) ter partnerstvom za znanje o zeleni rasti. Komisija je tudi vzpostavila mednarodno platformo za upravljanje znanja za izmenjavo informacij o standardih, smernicah in možnostih financiranja v okviru pobude novi evropski Bauhaus⁴².

4.2. Spodbujanje digitalnega prehoda

Komisija je junija 2025 sprejela mednarodno digitalno strategijo za EU, v kateri je določila vizijo EU za krepitev njenega mednarodnega digitalnega sodelovanja⁴³. Ta strategija se osredotoča na krepitev evropske konkurenčnosti, spodbujanje digitalne agende za varnost Evrope in njenih partnerjev ter oblikovanje svetovnega digitalnega upravljanja in standardov.

Vzpostavljena so bila digitalna partnerstva z Japonsko, Republiko Korejo, Singapurjem in Kanado⁴⁴. Osredotočajo se na skupna prizadevanja za spodbujanje razvoja ključnih tehnologij, kot so umetna inteligenca, polprevodniki, visokozmogljivostno računalništvo, kvantno računalništvo, omrežja 5G/6G, upravljanje podatkov, standardizacija in spletne platforme.

³⁷ Misija: inovativnost je ključni mednarodni forum, ki združuje države, ki prispevajo 90 % javnih sredstev za inovacije na področju energije.

³⁸ <https://mission-innovation.net/missions/hydrogen/>.

³⁹ <https://h2v.eu/>.

⁴⁰ <https://urbantransitionsmission.org/>.

⁴¹ JOIN(2021) 30 final.

⁴² <https://knowledge-management.new-european-bauhaus.europa.eu/>.

⁴³ JOIN(2025) 140 final.

⁴⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/partnerships>.

Svet za trgovino in tehnologijo med EU in Indijo od maja 2023 postavlja temelje za sodelovanje na ključnih področjih, vključno s polprevodniki, digitalno javno infrastrukturo, digitalnimi spretnostmi, umetno inteligenco, visokozmogljivostnim računalništvom ter standardizacijo informacijske in telekomunikacijske tehnologije. Svet za trgovino in tehnologijo med EU in ZDA je od svoje ustanovitve leta 2021 dosegel znaten napredek in oprijemljive rezultate na področju umetne inteligence, kvantnih tehnologij, standardizacije, polprevodnikov, spletnih platform in omrežja 6G.

Digitalno zavezništvo EU-Latinska Amerika in Karibi (LAK)⁴⁵ je pionirski okvir za dvoregionalno sodelovanje. Projekt EU-LAK o strateškem partnerstvu za izvajanje digitalnih dialogov v okviru sodelovanja na področju raziskav in inovacij (SPIDER) se osredotoča na sprejetje vključujočega in na človeka osredotočenega pristopa k digitalni preobrazbi na področjih, ki lahko izkoristijo visoko zmogljivo medsebojno povezljivost, ki jo zagotavlja infrastruktura BELLA (gradnja evropske povezave z Latinsko Ameriko)⁴⁶. Pobudo za kabel BELLA je podprlo evropsko omrežje GÉANT⁴⁷, ki s svojimi partnerstvi povezuje raziskovalne in izobraževalne skupnosti v več kot 110 državah po vsem svetu, pri čemer uporablja lastna varna optična omrežja za povezovanje ponudnikov podatkov v globalnem raziskovalnem sistemu. Oktobra 2025 je bilo vzpostavljeno visokozmogljivo računalniško omrežje EU-LAK. S povezovanjem superračunalnikov EU in LAK prek programa BELLA bodo znanstveniki iz obeh regij sodelovali pri izvajanju simulacij, analizi velepodatkov in preskušanju najsodobnejših modelov obdelave za reševanje perečih svetovnih izzivov, od podnebne modeliranja in odkrivanja zdravil do umetne inteligence.

Na podlagi uspeha kabla BELLA med Evropo in Latinsko Ameriko naj bi kabel EurAfrica Gateway zagotovil odporen podmorski kabelski sistem vzdolž atlantske obale Afrike in tako še dodatno izboljšal povezljivost v regiji.

4.3. Krepitev sodelovanja na področju svetovnega zdravja

Evropski svet je globalno zdravstveno strategijo EU⁴⁸ potrdil januarja 2024⁴⁹. V njej so raziskave in inovacije opredeljene kot ključni omogočitveni dejavniki za boljše zdravje, močnejše zdravstvene sisteme in splošno zdravstveno varstvo, skupaj z digitalizacijo in usposobljeno delovno silo.

Komisija je od začetka pandemije COVID-19 znatno napredovala pri pripravljenosti na pandemije, saj je združila zmogljivost za takojšen odziv z dolgoročnimi naložbami v pripravljenost. Z naložbo v višini 1,28 milijarde EUR v več kot 121 ukrepov na področju raziskav in razvoja med letoma 2022 in 2025 je pospešila razvoj in preskušanje zdravstvenih protiukrepov ter s tem okrepila tudi odpornost EU proti prihodnjim pandemijam.

⁴⁵ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_23_1598.

⁴⁶ https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/programming/programmes/bella-building-europe-link-latin-america_en.

⁴⁷ https://network.geant.org/international_connectivity/.

⁴⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_22_7153.

⁴⁹ <https://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2024/01/29/eu-global-health-strategy-council-approves-conclusions/>.

Komisija je okrepila usklajevanje financierjev globalnih zdravstvenih raziskav, na primer kot ena od sopredsedujočih svetovnega raziskovalnega sodelovanja za pripravljenost na nalezljive bolezni (GloPID-R)⁵⁰ in s podporo svetovnemu zavezništvu za kronične bolezni (GACD)⁵¹. Podprla je tudi priprave na nova partnerstva, vključno z evropskim zavezništvom za raziskave redkih bolezni (ERDERA)⁵².

Skupno podjetje za svetovno zdravje EDCTP3 je tretja ponovitev partnerstva evropskih držav in držav v razvoju na področju kliničnega preskušanja⁵³. V letu 2024 je financiralo 74 svetovnih zdravstvenih raziskovalnih projektov s skupnim proračunom v višini 254 milijonov EUR. Kot odziv na izbruh opičjih koz leta 2024 v Demokratični republiki Kongo (DRK) je Skupno podjetje za svetovno zdravje EDCTP3 aktiviralo svoj mehanizem za nujno financiranje in objavilo nujni razpis, na podlagi katerega je bilo financiranih devet projektov v skupni vrednosti 12,1 milijona EUR, ki so zajemali študije faze 2, 3 in 4 o profilaksi s cepivi proti opičjim kozam pred izpostavitvijo in po njej ter strategije spremljanja in epidemiološke študije.

Komisija tudi podpira svetovne zdravstvene raziskave s sodelovanjem s Svetovno zdravstveno organizacijo (SZO) in Svetovnim partnerstvom na področju antibiotikov za raziskave in razvoj (GARDP), pri čemer zagotavlja finančna sredstva v višini 28 milijonov EUR (2022–2027) za pospešitev razvoja zdravljenja okužb z bakterijami, odpornimi proti antimikrobikom, in posodobitev seznamov prednostnih patogenov. Od teh sredstev je bil 1 milijon EUR dodeljen za podporo skupni pobudi SZO in GARDP z imenom SECURE⁵⁴, katere cilj je razširiti svetovni dostop do antibiotikov, ki so bistvenega pomena za zdravljenje okužb z bakterijami, odpornimi proti antimikrobikom. Komisija je v okviru delovnega programa EU za zdravje za leto 2023 podprla razvoj zdravil proti tuberkulozi za otroke in novega cepiva proti tuberkulozi.

Komisija je s SZO sklenila sporazum o prispevku za njen načrt za raziskave in razvoj na področju epidemij s proračunom v višini 7,42 milijona EUR, da bi podprla razvoj varnih in učinkovitih cepiv in zdravil proti filovirusom (vključno z ebolo in virusom marburg) ter ukrepe za interepidemično pripravljenost na prihodnje izbruhe. To delo na področju pripravljenosti je omogočilo hitro izvajanje kliničnih preskušanj za terapijke in cepiva, zlasti med izbruhom ebrole leta 2025 v Ugandi.

Nazadnje je Komisija prek koalicije Global Biodata Coalition ostala zavezana odprti izmenjavi in dostopu ter s tem pomagala zagotavljati trajnostnost svetovnih virov biografskih podatkov.

4.4. Spodbujanje inovativnosti

EU si prizadeva, da bi se uveljavila kot privlačna destinacija za zagonska podjetja, vlagatelje in podjetja iz tretjih držav, ki iščejo inovativne rešitve in projekte sodelovanja z zagonskimi

⁵⁰ www.glopid-r.org.

⁵¹ www.gacd.org.

⁵² <https://erdera.org/>.

⁵³ <https://www.globalhealth-edctp3.eu/>.

⁵⁴ <https://gardp.org/secure/>.

podjetji. To je eno od vodilnih področij novega evropskega programa za inovacije ter strategije za zagonska podjetja in podjetja v razširitveni fazi⁵⁵. S krepitevijo mednarodnih partnerstev in ustvarjanjem poti za privabljanje mednarodnih talentov in naložb, na primer s pobudo „Izberi Evropo za znanost“⁵⁶, si EU prizadeva utrditi svojo vlogo vodilnega središča za inovacije in podjetništvo ter spodbujati trajnostni razvoj in konkurenčnost na svetovni ravni.

Odbor EIC je leta 2025 Evropskemu svetu za inovacije (EIC) svetoval, naj razvije mednarodno strategijo za povečanje svojega globalnega vpliva ter pomoč evropskim zagonskim podjetjem in podjetjem v razširitveni fazi pri mednarodni širitvi. Svetuje se osredotočanje na štiri ključne prednostne naloge: (1) spodbujanje mednarodnih dejavnosti, (2) vključevanje mednarodnih vlagateljev in podjetij, (3) vzpostavitev mnenjskega vodstva, in (4) privabljanje mednarodnih talentov. Ključni cilji so pomagati upravičencem EIC pri globalni širitvi ob ohranitvi sedeža v Evropi, privabiti inovatorje na področju globoke tehnologije v Evropo in sodelovati z mednarodnimi vlagatelji, ki jih zanimajo podjetja EIC.

Komisija je marca 2024 sprejela dve priporočili v podporo priporočilu Sveta o vodilnih načelih za valorizacijo znanja⁵⁷, in sicer o kodeksih ravnanja na področju soustvarjanja med industrijo in akademskimi krogi⁵⁸ ter na področju državljanskega udejstvovanja⁵⁹. Več kot 150 strategij in praks, razvitih v EU in zunaj nje, je na voljo v odložišču platforme EU za valorizacijo znanja, ki je pomembno tudi za mednarodne partnerje⁶⁰.

5. PRILAGAJANJE SODELOVANJA S PREDNOSTNIMI DRŽAVAMI IN REGIJAMI

Geopolitični dogodki v zadnjih letih so vplivali na sodelovanje EU na področju raziskav in inovacij z drugimi državami. V sosedstvu EU dinamično spodbujata pridružitve Združenega kraljestva in Švice ter držav kandidatki programu Obzorje Evropa. S sodelovanjem v programu Obzorje Evropa prek pridružitve so se okrepili tudi odnosi EU na področju raziskav in inovacij z večjimi industrijskimi gospodarstvi v tujini. Nazadnje se je pozornost ponovno usmerila na Afriko, Latinsko Ameriko in Karibe ter Združenje držav jugovzhodne Azije (ASEAN), pri čemer so bile razvite pomembne regionalne pobude. V dvostranskem okviru se obravnavajo posebna interesna področja za EU in partnerske države, na primer s konstruktivnim sodelovanjem s Kitajsko.

5.1. Vključevanje sodelovanja v sosedstvu EU

⁵⁵ SWD(2025) 138 final.

⁵⁶ https://commission.europa.eu/topics/research-and-innovation/choose-europe_en.

⁵⁷ Priporočilo Sveta (EU) 2022/2415.

⁵⁸ Priporočilo Komisije (EU) 2024/774.

⁵⁹ Priporočilo Komisije (EU) 2024/736 – kodeksa ravnanja, sprejeta leta 2024, nadaljujeta pobudo kodeksov ravnanja, sprejeta leta 2023, na področju upravljanja intelektualnih sredstev in na področju standardizacije.

⁶⁰ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/industrial-research-and-innovation/eu-valorisation-policy/knowledge-valorisation-platform_en.

Združeno kraljestvo je 1. januarja 2024 postalo pridružena država programa Obzorje Evropa, s čimer je poslalo močno sporočilo o nadaljnjih skupnih interesih z EU. Leta 2024 je bilo Združeno kraljestvo na razpisih Evropskega raziskovalnega sveta (ERC) še posebno uspešno, saj je bilo največji prejemnik nepovratnih sredstev za potrditev koncepta, objavljenih julija 2024, eden od največjih prejemnikov nepovratnih sredstev za začetek samostojne raziskovalne poti, objavljenih septembra 2024, pri nepovratnih sredstvih za utrjevanje samostojne raziskovalne poti, objavljenih decembra 2024, pa je v primerjavi s prejšnjim letom zabeležilo 56-odstotno povečanje. Združeno kraljestvo je bilo leta 2024 tudi največji prejemnik nepovratnih sredstev iz ukrepov MSCA.

Sodelovanje Švice, dolgoletne partnerice EU na področju raziskav in inovacij ter aktivne udeleženke v preteklosti, ko je bila pridružena prejšnjim okvirnim programom za raziskave in inovacije, se je v prvih letih programa Obzorje Evropa zaradi nepridružitve zmanjšalo. Z začetkom veljavnosti pridružitve Švice od 1. januarja 2025 lahko švicarski raziskovalci in subjekti ponovno sodelujejo v razpisih programa.

Sistemi raziskav in inovacij držav Evropskega združenja za prosto trgovino (EFTA), Norveške in Islandije, so tesno prepleteni s sistemi EU, prav tako pa tudi industrijske vrednostne verige in akademske mreže. Zlasti Norveška pomembno prispeva k odličnosti okvirnih programov za raziskave in inovacije.

Sodelovanje partneric z Zahodnega Balkana v okvirnih programih EU za raziskave in inovacije se je znatno povečalo in doseglo najvišjo raven v programu Obzorje Evropa. Prizadevanja na področju raziskav in inovacij se krepijo zlasti z agendo Zahodnega Balkana za inovacije⁶¹, podporo tehnološko usmerjenim raziskovalnim infrastrukturam ter nadaljnjim vključevanjem regije v evropski raziskovalni prostor.

V državah vzhodnega partnerstva⁶² se je ob podpori EU izvajalo redno spremljanje izvajanja petih prednostnih nalog na področju raziskav in inovacij, opredeljenih v delovnem dokumentu služb Komisije iz leta 2021⁶³. Instrument za podporo politikam v okviru programa Obzorje je moldavskim⁶⁴ in ukrajinskim⁶⁵ organom zagotovil strokovno podporo pri oblikovanju reform politike na področju raziskav in inovacij. Kljub težkim geopolitičnim in gospodarskim razmeram v regiji je vsem petim državam uspelo izvesti vladne reforme, sprejeti in začeti izvajati nacionalne strategije na področju znanosti ter v primerjavi s programom Obzorje 2020 povečati sodelovanje v programu Obzorje Evropa.

⁶¹ <https://westernbalkans-infohub.eu/wp-content/uploads/2024/10/a-western-balkans-agenda-on-innovation-research-education-KI0221615ENN-1.pdf>.

⁶² Armenija, Azerbajdžan, Gruzija, Republika Moldavija in Ukrajina.

⁶³ SWD(2021) 186 final.

⁶⁴ <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/statistics/policy-support-facility/psf-country/support-moldova-reforms-public-rd-sector>.

⁶⁵ <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/statistics/policy-support-facility/psf-country/support-ukraine-research-infrastructures-policies>.

Komisija se je osredotočila na vzpostavitev namenskih podpornih ukrepov za Ukrajino⁶⁶ ter je olajšala sodelovanje Ukrajine v razpisih programa Obzorje Evropa in programa Euratoma za raziskave in usposabljanje. Z namenskim programom štipendij MSCA4Ukraine se na primer podpirajo razseljeni raziskovalci iz Ukrajine in se jim omogoča, da nadaljujejo svoje raziskovalne dejavnosti v EU. V skladu s sporočilom ministrov za znanost in tehnologijo skupine G7 iz leta 2024 je EU skupaj z Ukrajino, italijanskim predsedstvom skupine G7 in Unescom ustanovila mednarodno koalicijo za raziskave, znanost in inovacije v Ukrajini, da bi uresničila potencial raziskav in inovacij pri okrevanju in obnovi Ukrajine. Enak cilj, ki se uporablja za podnebno usmerjeno okrevanje v mestnih okoljih, si prizadeva doseči nova pobuda SUN4Ukraine⁶⁷ evropske misije za podnebno nevtralna in pametna mesta.

Unija za Sredozemlje in EU sta leta 2022 na ministrski ravni pripravili in sprejeli načrte za raziskave in inovacije na področju zdravja, podnebnih sprememb in energije iz obnovljivih virov, v katerih so določene prednostne naloge za sodelovanje in gospodarski razvoj. Sredozemska pobuda, ki se je začela izvajati v okviru delovnega programa programa Obzorje Evropa za obdobje 2023–2024 in se je nadaljevala v letu 2025, prispeva k izvajanju teh načrtov ter je za približno 60 % povečala skupne raziskave med EU in Sredozemljem⁶⁸. Partnerstvo na področju raziskav in inovacij v Sredozemlju (PRIMA)⁶⁹ prav tako prispeva k tem prizadevanjem na področju kmetijstva in vode, saj je bilo aprila 2024 podaljšano za dodatna tri leta (2025–2027). Kot nova vodilna pobuda EU za okrepitev sodelovanja z južnim sosedstvom, pakt za Sredozemlje, sprejet oktobra 2025⁷⁰, predstavlja priložnost za preoblikovanje znanstvenega sodelovanja z vzpostavitvijo skupnih sredozemskih vozlišč za raziskave in inovacije, spodbujanjem mobilnosti raziskovalcev, podporo ustanovitvi centra za znanstveno diplomacijo ter spodbujanjem ukrepov za modro gospodarstvo. To je sledilo sprejetju skupnega sporočila o strateškem pristopu Evropske unije k črnomoški regiji maja 2025⁷¹.

5.2. Krepitev sodelovanja z industrializiranimi tretjimi državami in gospodarstvu v vzponu

Odnosi na področju raziskav in inovacij z Združenimi državami so se do januarja 2025 razvijali pozitivno, z vse večjim sodelovanjem na različnih področjih, uspešnim podaljšanjem sporazuma o znanosti in tehnologiji med EU in ZDA, podpisom skupne izjave, ki določa celovit program sodelovanja na področju raziskav in inovacij, ter močno udeležbo subjektov iz ZDA v programu Obzorje Evropa. Sprememba naravnosti znanstvene politike nove administracije ZDA, ki daje manjšo prednost odhodkom za raziskave na glavnih prednostnih področjih EU, kot so podnebje, okolje, čista energija ali nalezljive bolezni, ter se umika iz

⁶⁶ ERA4Ukraine (<https://euraxess.ec.europa.eu/ukraine>) ponuja pregled vseh ukrepov na ravni EU in nacionalni ravni, vključno s programom MSCA4Ukraine, ponudbami za zaposlitev ERC in programom štipendij JRC in EUI (Evropski univerzitetni inštitut).

⁶⁷ <https://www.sun4ukraine.eu/>.

⁶⁸ Delovni program okvirnega programa Obzorje Evropa za obdobje 2023–2024: 37 tem s skupnim proračunom 320 milijonov EUR.

⁶⁹ <https://prima-med.org/>.

⁷⁰ JOIN(2025) 26 final.

⁷¹ JOIN(2025) 135 final.

več večstranskih pobud na področju raziskav in inovacij, otežuje čezatlantski dialog in sodelovanje na področju raziskav in inovacij. Za zaščito interesov EU so bili v okviru programa Obzorje Evropa razviti ukrepi za okrepitev podpore EU platformam za večstransko sodelovanje, zlasti na področju opazovanja oceanov, podnebja in podatkovne suverenosti. Glede naborov podatkov ukrepi vključujejo: (i) razvoj okvirov za podatkovno suverenost, (ii) izvajanje zanesljivega upravljanja tveganj za dostop do kritičnih podatkov in (iii) uporabo nacionalnega financiranja za podporo dostopu do stroškovno intenzivnih digitalnih storitev. Ker ZDA ostajajo naravni partner EU na področju raziskav in inovacij, si EU prizadeva ohraniti odprte komunikacijske kanale z zveznimi sogovorniki na področju raziskav in inovacij v ZDA, z namenom ponovne ocene skupnih prednostnih nalog in ponovnega zagona dinamičnega sodelovanja.

Kar zadeva Kitajsko, še vedno ni napredka v razpravah o skupnem načrtu za prihodnje sodelovanje med EU in Kitajsko na področju znanosti, tehnologije in inovacij, zlasti glede okvirnih pogojev, povezanih z inovacijami⁷², medtem ko je bil dosežen precejšen napredek pri okvirnih pogojih za sodelovanje na področju raziskav⁷³. Sodelovanje med EU in Kitajsko na področju raziskav in inovacij se je osredotočilo na dve vodilni raziskovalni pobudi na področjih hrane, kmetijstva in biorešitev (FAB) ter podnebnih sprememb in biotske raznovrstnosti (CCB), kjer je sodelovanje obojestransko koristno⁷⁴. Vendar pa glede na navedeno in pomembne pomisleke glede uporabe intelektualne lastnine, ustvarjene v okviru programa Obzorje Evropa, kitajski subjekti ne morejo več sodelovati v nobeni inovacijski dejavnosti programa⁷⁵. Komisija je okrepila prizadevanja za usklajevanje z državami članicami, da bi poenotila pristope prek mreže znanja EU o Kitajski na področju raziskav in inovacij (EU-KNOC), ter vložila več kot 13 milijonov EUR v širitev znanja o sodobni Kitajski na področjih, kot so politika, družba, gospodarstvo in trgovina, znanost in tehnologija ter podnebje.

Glede na zelo močne zmogljivosti Republike Koreje na področju znanosti, tehnologije in inovacij je njena pridružitvev programu Obzorje Evropa leta 2025 odprla številne možnosti za širše in bolj sistematično sodelovanje med EU in Korejo na področju raziskav in inovacij na področjih, kot so digitalne tehnologije, nanotehnologije ali satelitska navigacija ter čista energija, podnebje, raziskovanje oceanov in okolja ter zdravje. Enako se pričakuje glede Japonske po uspešnem zaključku pogajanj o njenem sodelovanju v programih Unije in pridružitvi programu Obzorje Evropa, in sicer poleg stalnega sodelovanja na področju naprednih materialov. S pridružitvijo Nove Zelandije programu Obzorje Evropa pa se je število podpisanih sporazumov o nepovratnih sredstvih med letoma 2022 in 2024 skoraj potrojilo.

⁷² Ti vključujejo pravice intelektualne lastnine, prednormativne raziskave, ugotavljanje skladnosti in standardizacijo, dostop do javnih naročil ter poštene in pregledne regulativne okvire.

⁷³ Ti vključujejo odprto znanost, raziskovalno etiko in integriteto, mobilnost raziskovalcev ter enakost spolov na področju raziskav in inovacij.

⁷⁴ Delovni program okvirnega programa Obzorje Evropa za obdobje 2023–2024 je vključeval sedem ukrepov s skupnim proračunom 86 milijonov EUR, ki sta ga sofinancirali EU in Kitajska.

⁷⁵ Inovacijske dejavnosti so ukrepi z visoko stopnjo tehnološkega razvoja, ki so bližje trgu.

Sporazum o pridružitvi Kanade stebru II programa Obzorje Evropa je bil podpisan 3. julija 2024, kar kanadskim raziskovalcem in organizacijam omogoča sodelovanje v tem delu programa pod enakimi pogoji kot njihovim partnerjem iz EU. To je že privedlo do več kot 100 kanadskih sodelovanj v projektih programa Obzorje Evropa. Pričakuje se, da se bo ta številka znatno povečala, saj so številni predlogi projektov s kanadskim sodelovanjem v postopku ocenjevanja ali v fazi priprave sporazuma o nepovratnih sredstvih.

Sodelovanje z Indijo je dobilo zagon z ustanovitvijo Sveta za trgovino in tehnologijo med EU in Indijo (TTC)⁷⁶, ki se osredotoča na digitalne in zelene tehnologije ter tehnologije čiste energije. Na drugem ministrskem srečanju TTC februarja 2025 v New Delhiju je bil dosežen dogovor o nadaljnjem tehnološkem sodelovanju s skupnimi finančnimi naložbami v skupne raziskave o onesnaževanju morja, pretvorbi odpadkov v obnovljivi vodik in tehnologijah recikliranja baterij za električna vozila. Večji poudarek bo tudi na omogočanju sodelovanja med indijskimi zagonskimi podjetji in zagonskimi podjetji EU. V skupnem sporočilu o novi strateški agendi EU-Indija so tehnologija in inovacije opredeljene kot osrednji steber prihodnjega sodelovanja med EU in Indijo⁷⁷. Dvostranski sporazum o znanstvenem in tehnološkem sodelovanju med EU in Indijo je bil prav tako podaljšan do leta 2030.

Odnosi z Brazilijo so še posebno močni na področju tehnologij zelenega prehoda, kot so integrirane biorafinerije in tehnologije sončne energije, pa tudi na področju biotske raznovrstnosti, pomorskih raziskav, ekosistemskih oziroma sonaravnih pristopov k trajnostnim mestom, trajnostnosti in zdravja. Komisija je prispevala k agendi brazilskega predsedovanja skupini G20 in pomagala zagotoviti sprejetje strategije skupine G20 za spodbujanje sodelovanja na področju odprtih inovacij, priporočil skupine G20 o raznolikosti, pravičnosti, vključevanju in dostopnosti v znanosti, tehnologiji in inovacijah ter desetih vodilnih načel globalne pobude za biogospodarstvo.

Okrepljeni odnosi med EU in Južno Afriko se odražajo v izidu vrha leta 2025 in začetku prvega partnerstva za čisto trgovino in naložbe ter izjemnem sodelovanju Južne Afrike v programu Obzorje Evropa, saj je med afriškimi državami prva tako po obsegu nepovratnih sredstev kot tudi po številu projektov. Južna Afrika ima vodilno vlogo pri izvajanju programa AU-EU za inovacije s sofinanciranjem več pobud za sodelovanje na področju raziskav in inovacij, kot je dolgoročno skupno partnerstvo med Afriško unijo in EU za raziskave in inovacije na področju trajnostne energije (LEAP-SE). EU je leta 2025 tesno sodelovala z južnoafriškim predsedstvom skupine G20 in podprla sprejetje priporočil skupine G20 za vključevanje znanosti.

5.3. Poglobitev partnerstev EU z Afriko, Latinsko Ameriko in Karibi ter jugovzhodno Azijo

Komisija je izpolnila svojo zavezo glede okrepitve podpore sodelovanju na področju raziskav in inovacij z Afriko tako, da je skupaj s Komisijo Afriške unije in državami članicami leta 2023 pripravila in sprejela program AU-EU za inovacije. Program AU-EU za inovacije vzpostavlja nov okvir za uporabo rezultatov raziskav, osredotočenih na javno zdravje ter

⁷⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/IP_23_596.

⁷⁷ JOIN(2025) 50 final.

zeleni in digitalni prehod, za podporo delovnim mestom in rasti z izmenjavo tehnologije in strokovnega znanja⁷⁸. S pobudami za Afriko v okviru programa Obzorje Evropa se je sodelovanje med raziskovalci iz obeh regij povečalo za povprečno 40 % na leto⁷⁹. Partnerstvo med Afriško unijo in EU na področju raziskav in inovacij za hrano in prehransko varnost ter trajnostno kmetijstvo združuje več kot 70 financerjev raziskav iz Afrike in Evrope. V okviru naložbenega svežnja strategije Global Gateway Afrika-EU je program partnerstva med Afriko in EU na področju vesolja podprt z naložbo v višini 100 milijonov EUR, s poudarkom na razvoju vesoljskih storitev, ki zlasti spodbujajo uporabo programa Copernicus za izboljšanje sistemov za zgodnje opozarjanje na nevarne vremenske pojave in znanja o podnebnih spremembah, krepitvi institucionalnega sodelovanja med EU in Afriko ter podpori zmogljivostim vesoljske industrije. Program regionalnih centrov odličnosti (RCoEs) za zeleni prehod je program v vrednosti 80 milijonov EUR, namenjen podpiranju pridobivanja in upravljanja znanja z boljšo pripravo podatkov, dostopom do njih in njihovo izmenjavo. Na podlagi pilotne faze programa Afriška raziskovalna pobuda za znanstveno odličnost (ARISE), ki ga izvaja afriška akademija znanosti, je bila za drugo fazo napovedana podobna podpora v višini 25 milijonov EUR, kar je spodbudilo dodatne zaveze držav članic AU. Ob praznovanju 15. obletnice političnega dialoga med AU in EU na visoki ravni o znanosti, tehnologiji in inovacijah je bila oktobra 2025 organizirana vrsta dogodkov, vključno z delavnico o umetni inteligenci v znanosti v okviru sodelovanja med Afriko in Evropo, dialogom med AU in EU o znanstveni diplomaciji, inovacijskim sejmom, pripravljenim v partnerstvu z Unijo za Sredozemlje, ter srečanjem visokih uradnikov AU in EU za raziskave in inovacije.

Sodelovanje s Skupnostjo latinskoameriških in karibskih držav (CELAC) je dobilo nov zagon s prvim ministrskim srečanjem EU-CELAC o raziskavah in inovacijah, ki je potekalo septembra 2025 v Bruslju. Ministri in ministrice EU in CELAC so na tem srečanju potrdili ministrsko izjavo in novo agendo za sodelovanje EU-CELAC na področju raziskav in inovacij ter ustanovili tri delovne skupine na področjih (i) zdravja, (ii) podnebnih sprememb, okoljske trajnostnosti in energetskega prehoda, ter (iii) umetne inteligence v znanosti, ki dopolnjujejo obstoječo delovno skupino za raziskovalno infrastrukturo. Vsaka skupina bo pripravila operativne načrte, v katerih bodo opredeljeni prednostne naloge, dejavnosti in rezultati za dvoregionalno sodelovanje na zadevnem prednostnem področju. Pobuda za sodelovanje na področju inovacij med EU in LAK se je začela izvajati oktobra 2023 za vzpostavitev in operacionalizacijo mreže obstoječih zagonskih inkubatorjev in pospeševalcev ter strukturiranje prisotnosti inovacij držav članic EU v regiji LAK. V Karibski regiji se je začel izvajati ukrep naložbene agende strategije Global Gateway (GGIA) v zvezi s sargaškimi algami, s katerim je bilo razvojno sodelovanje EU vključeno področje raziskav in inovacij.

Konkurenčnost in varnost EU sta tesno povezani z Združenjem držav jugovzhodne Azije (ASEAN), kar zahteva, da EU okrepi sodelovanje z regijo na področju raziskav in inovacij.

⁷⁸ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2023-07/ec_rtd_au-eu-innovation-agenda-final-version.pdf.

⁷⁹ Delovni program okvirnega programa Obzorje Evropa za obdobje 2023–2024: 30 tem s skupnim proračunom 300 milijonov EUR.

Sodelovanje se osredotoča na zelene tehnologije, digitalno preobrazbo, inovacije v zdravstvu ter izmenjavo izkušenj na področju regionalnega povezovanja (raziskovalne infrastrukture, mobilnost talentov, prenos tehnologije). V dialogu ASEAN-EU o znanosti, tehnologiji in inovacijah so bila opredeljena nadaljnja področja sodelovanja: inovacije/zagonska podjetja, znanstvena diplomacija in enakost spolov na področju raziskav in inovacij.

6. SKLEPNE UGOTOVITVE

Od sprejetja globalnega pristopa k raziskavam in inovacijam leta 2021 je prišlo do velikih nepredvidenih zunanjih dogodkov, kot so ruska vojna agresija proti Ukrajini, stopnjevanje konflikta na Bližnjem vzhodu, temeljne spremembe politik ZDA glede znanosti, podnebnih sprememb, okolja ali zdravja ter korenite spremembe pri uporabi prelomnih tehnologij, kot je umetna inteligenca. Ti dogodki močno vplivajo na svetovno okolje raziskav in inovacij ter od EU zahtevajo, da postane veliko bolj odločna pri zaščiti svojih političnih in gospodarskih interesov ter spodbujanju svojih vrednot na svetovni ravni. Biti zgled na področju akademske svobode ter svobode znanstvenega raziskovanja in enakosti spolov je ključnega pomena za prizadevanja EU, da s podporo pobude „Izberi Evropo za znanost“ privabi najbolj nadarjene znanstvenike.

EU se je na te izzive odzvala, na primer s sprejetjem priporočila Sveta o povečanju varnosti raziskav, razvojem evropskega okvira za znanstveno diplomacijo, vzpostavitvijo večstranskega dialoga o načelih in vrednotah v mednarodnem sodelovanju na področju raziskav in inovacij ter s pridružitvijo ključnih svetovnih partnerjev programu Obzorje Evropa, hkrati pa je ustvarila enake konkurenčne pogoje in vzajemnost, zlasti s Kitajsko. EU, ki ostaja zavezana evropskemu zelenemu dogovoru, je svoje prednostne naloge preusmerila v čisti prehod in krepitev konkurenčnosti EU, s poudarkom tudi na obrambi in dvojni rabi.

Umestitev raziskav in inovacij v središče konkurenčnosti EU pomeni tudi njihovo umestitev v središče zunanjega delovanja EU. EU mora pokazati zgledno vodilno vlogo pri uporabi raziskav in inovacij za prizadevanja za mir in multilateralizem ter za doseganje ciljev ZN glede trajnostnega razvoja do leta 2030, vključno z bojem proti podnebnim spremembam in izgubi biotske raznovrstnosti. V tem novem okviru ostajajo veljavna načela odprtosti in varnosti, določena v globalnem pristopu k raziskavam in inovacijam. Na nekaterih področjih so potrebni nadaljnji razvoj in prilagoditve. To vključuje področja, povezana z ustvarjanjem enakih konkurenčnih pogojev in vzajemnosti pri mednarodnem sodelovanju na področju raziskav in inovacij, ob upoštevanju tematskih prednostnih nalog, kot sta konkurenčnost in večji poudarek na zagonskih podjetjih in podjetjih v razširitveni fazi, ter spreminjajočih se geografskih prednostnih nalog. To je ključnega pomena za zagotovitev, da EU zaščiti svoje interese in ohrani vodilni položaj na področju raziskav in inovacij, hkrati pa ostane zanesljiv partner, na katerega se lahko preostali svet zanese.